

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

În Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa 1 fl. mai multu pe anu; — trimisii post'a în laintrulu monarchiei 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. În străinatate pe 1 anu 10 fl. 22 franci, pe 6 luni 5 fl. 50 franci; — numerii singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platesc pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usor prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 52.

Sibiu, 28/10 Iuliu 1878.

Anulu I.

Boemi'a și politic'a de passivitate a Cechilor.

III. Până aci amu vediatu că Boemi'a fusese nióra statu suveranu, éra dupa-ce au intratu în eratiune prin dinasti'a comuna cu alte provincii, ca aru fi renunțiatu ea însasi la suveranitatea decātu numai i s'a calcatu prin poterea armu și dup'aceea prin mesuri absolutistice. Dara se tacemu de constitutiunea austriaca din aprilu 48 și de cea din martiu 1849, drepturile conștutionali ale Boemiei că și ale celorlalte țieri rinite sub aceeași dinastia au fostu restabilite în memorabil'a diploma din 20 octobru 1860. Voi deca autonomi'a Boemiei s'a restabilitu în modulu acesta, pote cineva întrebá, care sunt asele acestei resistenție passive obstinate ale cehilor, de a nu voi se participe cu nici-unu știu la senatulu imperiale din Vien'a? Lectoriloru știu din generatiunile mai betrane le sunt cunoste cauzele, pentru care Ungari'a tinue cu rigóre raordinaria la resistenț'a passiva până în an. '66. Intocma pe acele cauze le au și cehii. Altmintrea ori-cine va compará diplom'a din 20 octobru 1860 cu patent'a din 26 Februaru 1861, cunoste usioru cauzele resistenției. Noi din tóte ele cauze vomu atinge aici numai pe un'a. Legea electorale octroata pentru Boemi'a, este compusa atâta maiestria, în cātu maioritatea populatiunei, deca poporulu cechu în numeru preste 3 milióne suflete, se afla la tóte ocasiunile de alegeri întricolu de a fi încalcatu de cātu minoritatea germana de 1 mill. 800,000 suflete. Acésta prea are nedreptate amarese pe poporulu cechu cātu mai multu, că în Boemi'a nu se póte dice des., ca poporulu cechu ar sta numai din agricultori seraci și din proletari despoiați că în mai multe parti ale Germaniei; căci în Boemi'a vedemu aristocrazia de nationalitate ceha; éra burgesi'a au clasa mediocra este reprezentata prin multime mare de cetati și orasie, prin capitalisti și fabricanti stari și averi mari, prin proprietari de mine, cari ocupa preste 30,000 de lucratori, mai în artu, industri'a cehiloru rivaliséza fórté bine cu industri'a germana. În cātu pentru populatiunea rurala, aceea este din cele mai diligente din tóta Europ'a. Ea produce preste 40 milióne mesure (Tetzen) austriace de cerealii, éra inu și hemeiu 200,000 cantaria, și lemne din padurile cele

cultivate minunatu la 3 milióne de stanjini; vite cornute s'au aflatu în Boemi'a preste 1,800,000 de capete și oi 3,400,000; chiaru și rimatori avea poporulu aprópe 600,000; în fine lucru de necredințu, deca nu s'aru adeveri totu prin date statistice, că femeile din Boemi'a tinue atâtea gâsce, în cātu facu 12 mii cantarie (Zentner) de pene, cu care se pórtá unu comerțu considerabile.

Maiorisarea prin germani cá minoritate le cade cehiloru cu atátu mai greu, ca contingentulu contributiunei de sange în armat'a austriaca, din partea loru este relative mai mare decātu alu ori carei natiuni din monarchia.

Din tóte acestea se vede curatu, că cehii au tóta dreptatea, deca ei considera și declara de nedreptate revolutoria, de insulta și adevrata infamia tractarea ce li se întempla loru de cātu nemți în patri'a propria.

La începutu, în anulu 1861 cehii au sciutu cumpata lucrulu asia, încātu la alegerile din acelu anu avura maioritate nationala pentru diet'a loru provinciale și se folosira de ocaziune, cá se puna protestu în numele țierei și alu natiunei în contra unoru parti din patent'a dela 26 Februaru. Ei au tramisu de o-camdata și deputati la senatulu imperiale din Vien'a; dara vediatu că acolo se afla firesce în minoritate, și neavendu cu cine a se coalisá dintre membrii de alte nationalitati, cá se faca maioritate, dupa mai multe încercari desierte de a îndupleca pe germani la modificarea legiloru electorali octroate pentru provincii, s'aru retrasu cu totulu și de atunci n'aru mai mersu la senatulu imperiale. În anii primi ai passivitatiei loru parlamentarie 'i avea de reu chiaru și frații loru de aceeași limba, din Moravi'a, Silesi'a etc. Mai tardiu se desbinara chiaru și cehii între sene, căci pre candu betranii tinueau pe vietia pe mórte atátu la drepturile historice ale țierei, pre cātu acelea sunt aplicabili în timpii moderni, cātu și la drepturile omenesci eterne cá Ddieu, una parte considerabile din junimea cehiloru vediatu-se persecutata de germani și cotita afóra din functiunile publice, i-si perdú patienti'a și cerea în modu violentu, cá natiunea ceha se capituledie de înaintea nemtilor, apoi sub pretestu cá luptandu în Vien'a, în fine totusi voru ajunge scopulu, împingea pe natiune, cá se aléga deputati. Dara abia trecura doi ani, candu aceeași Boemi'a juna

se convinse din propri'a sa esperientia, că germanii suntu și remanu neinduplecati, pentrucá atátu trufi'a loru nationala, cātu și mii de interese egoistice nu 'i sufere se lase nici unu palmacu din terenulu ocupatu. De atunci vrasmasi'a între acele doue elemente merge crescundu, strabate în tóte relatiunile sociali și familiari, în comerțu și industria, în literatura și mai în scurtu, preste totu, în cātu ori unde potu face unii la altii reu, i-si facu pe tóte calile. Aceste fenomene politice și sociali apparu de o importantia cu atátu mai mare, cu cātu este sciutu, că până în an. 1848 poporulu cechu și germanu traia alaturea în pace și concordia asia de buna, cātu în nenumerate casuri i-si schimbá copii pe câte 2—3 ani; germanulu adeca i-si tramitea pe fiulu seu în vre-unu orasiu locuitu de cehi la vre-unu cunoscutu seu amicu, cá se invetie limb'a ceha, și totu asia cehii isi duceau prunciu loru pe la concetatiuni germani.

S'aru însiela reu cine ar crede, că acelea discordii interne aru strica numai locuitoriloru Boemiei; ele strica fórté multu statulu întregu, tinue pe regimu în grija continua, cá nu cumva mai curendu s'eu mai tardiu acea ura și urgia se produca evenimente cá cele dela Rosaliile din an. 1848; causédia erariului multime de spese, care între alte împregiurari ar fi cu totulu de prisosu. Cu tóte acestea, s'eu dóra tocma din acestea cauze, Cehii se paru a fi prea decisi a persiste în resistenț'a loru passiva. Celu pucinu asia ne spunu mai tóte diariile loru. Ei cunoscú cá si facu si loru reu cu acea politica; dara sustienú, cá cu aceeași facu adversariloru stricatiuni fórté nici o asemenare mai mari, cá-ci adesea le rapescu chiaru și somnulu. Ei mai cunoscú și unu altu adeveru: cá politic'a passivitatiei este celu din urma mediocru paciuitu și legale de 'ati reintra în drepturile tale, adeca dupa-ce ai desecat pe tóte celelalte, precumu în adeveru au facutu și densii. Cehii se supunu la tóte legile create de ei fórté ei; o spunu însecuratu, că la cea de antaiu ocaziune candu voru ajunge la maioritate, le voru anula pe tóte câte sunt facute spre asuprirea și chiaru perirea loru. Natur'a credinției loru în viitoru o cunoscemu din desbaterile parlamentarie dela Vien'a. Cehii credú în federalismu cu autonomii provinciali.

Usioru este Cehiloru a urma o politica ce le mai convine. Ei s'aru curatitu de renegati mai

Foisiór'a „Observatoriului“.

Ros'a din Caucasu.

Poema dramatica de Rudolf Gottschall tradusa în prosa.

(1 Continuare.)

Scen'a a dou'a.

Cericof singuru, dupa aceea unu cazacu.

Cericof. Bunulu Godunof! Passiunea l'au comnatu — unu focu bolatecu arde în vinele lui — (Cacaculu intra). Ce este?

Cazaculu. O scrisóre dela feldmarsialulu nostru, ontele de Woronzow — (Ii dá scrisóreá si ese).

Cericof (cetesce). Ce? Sunt chiamatu la Petersburg în apropierea imperatului? O acésta este gratia esceptionala. — Óre cui amu se o multiimescu? 'Ára indoiala contesei de Siumla! Da, ea doresce acele numóse nopti de érna — Uite, uite! Stéu'a dela ghiariosulu nordu 'mi subride — Sieherezadó dela tiermurile Newei, povestile tale nu erau somnurose! Dara cumu? 'Árem'a! — Ei bine, ea 'mi va urma; ea trebuie se 'mi urmedie; — înaintea contesei voi sci eu ascunde acestu amoru.

Scen'a a trei'a.

Sarem'a. Cericof.

Sarem'a. Fericire domnului meu! Sér'a au sositu, — se batu córdele cengirului meu?

Cericof. Mai antaiu inse unu cuventu, Sarem'a. Tu esti palida, esti trista de câteva dile. Spune 'mi ce 'ti lipsesce?

Sarem'a. Lasa-me se te privescu — acésta 'mi vindeca sufletulu — se te privescu cá atunci pe stâncile dela Dargo, candu imi vedeamu mórtea cu ochii, si candu corbii se certau pentru prad'a loru! Atunci tu 'mi pareai cá unu profetu alu Domnului, cu man'a 'ti

redicata și cu ochii 'ti fulgeratori, maretu între mine și între peire!

Cericof. Nu asia, Sarem'a — spune 'mi, ce 'ti lipsesce!

Sarem'a. Nu sciú — 'mi-amu pierdutu linistea de di si nópte — si me alunga din asternutu! Eu sunt streina, sunt proscrisa, care amu urmatu pe inamiculu, obiectu alu urei poporului meu.

Cericof. Acésta te dóre? Se vede cá 'ti pare reu cá'mi ai urmatu!

Sarem'a. Nu trebuia óre se 'ti urmediu? Ce asiú fi pututu face alta, dupa-ce te-amu vediatu! Und'a urmédia fara resistenția undei și Cubanulu se varsa în mare. La sunetulu fluietului 'i urmédia resunetulu; lui nu 'i este permis se dórma în munti! Aceeasi putere ce conduce und'a și resunetulu, me conduce și pe mine. Si aceea ce m'au împinsu la piciorile tale, nu póte fi unu spiritu reu. — Nu'mi redicu eu óre ochii spre tine, cá si calatoriulu care de pe muntii ghiatiosi 'si redica privirile spre stele?

Cericof. Nu asia — redica-te Sarema, vino la pieptulu meu!

Sarem'a. Odata siedeamu liniscita într'o lunca inverdita. Turmele pascea la sunetulu clopotieleloru; sórele se stingea în Marea négra! Piscurile muntiloru erau coperite de unu caftanu obscuru si pe ceriu sburá intinsu unu velu de nuori. Deodata înainte 'mi apare în amurgite unu barbatu coperitu cu o cuirassa de argintu aurita de ultimele radie ale sórelui ce apunea. Dara ochii lui stralécúe mai tare cá sórele, si corpulu lui era sveltu cá fluietulu pastorescu ce se aude din tufisiulu de lauri. — Elu 'mi dise: Sarema, se fii a mea! Eu sunt Aslan din familia de principi! — Eu inse amu fugitu cá si o caprióra fricósa si m'amu invelitu în ciadr'a mea. Candu l'amu vediatu pentru a dou'a óra, atunci n'amu mai fugitu! Elu me tinea strinsa în braciále sale, asia cumu me tii tu acuma; în aeru nu era decātu profumu de rose si canteculu filomelei, éra în sufletu fericire și placere!

Cericof. Pentru-ce 'mi faci acésta confessiune,

frumósa copila? Lasa dulcile tale pecate pe munti! Voi descarcati puscile pe de asupra mormintelorú vóstre. Aceea ce 'mi istorisesce tu mie, este unu focu de aceea, unu sgomotu veselú pe mormentulu amorului teu! Ce 'mi póte fi mie acésta?

Sarem'a. Ti istorisescu acestea, dómné, pentru-cá numai tu ai implinitu bogat'a fericire, ce 'mi promitea acelu primu amoru alu meu. Acela era numai unu perfu de munte ce se juca numai cu flori, éra amorulu teu este nemarginitu, care pórtá stelele si care în fiacare séra primesce sórele într'unu castelu cristalinu!

Cericof. Si acésta se se termine! Acésta se nu mai fia asia? Iubita, spune'mi deca eu voiú pleca de aicea, me vei urma?

Sarem'a. Unde?

Cericof. Departe de aici!

Sarem'a. Departe de patria.

Cericof. La Petersburg, cetatea imperiala dela nordu. —

Sarem'a. Allah este mare! si greu me apasa man'a lui — Tu pleci?

Cericof. Chiaru maine.

Sarem'a. Vai mie! Ce s'au întemplatú?

Cericof. Pe mine me chiama de aicea ordinulu imperatului! Elu 'mi dá unu semn alu gratiei sale, chiamandu-me la unu rangulu înaltu în apropierea sa.

Sarem'a. Marele Tiaru, inamiculu secularu alu poporului nostru.

Cericof. Ce spui tu?

Sarema. Care 'si tramite hórdéle sale în serman'a nóstra tíera, cá se ne subjuge; care 'si întinde braciulu dela resaritu spre apusu si dela miédiadi spre miédia-nópte, pentrucá se înprascie sementi'a mortiei.

Cericof. Privesce în giuru de tine si adu'ti aminte unde te afii.

Sarem'a. În taber'a inamiciloru nostri.

Cericof. Spune'mi ce 'ti este? Sunt eu inamiculu teu?

Sarem'a. Ba, nu! tu nu!

Cericof. Me vei insoci deci la Petersburg? —

preste totu. Functionarii de nationalitate cecha nu ar cutedia pentru mare lucru a'i indemna se capituledie. Despre clerulu lor n'ai cititu si n'ai auditu nicairi ca s'ar amesteca in afacerile politice ale natiunii de frica ca se nu'si perda subventiunea, ci elu tiene ca ferulu langa natiune. Din cause si processe particulare seu comunali la ei nu face nimeni cestiuni politice, nu dice adeca nimeni: Se ne supunemu, se ceremu ertare de pecate, pentru-ca se ne castigamu processele pe la tribunale. (Ce e dreptu, justiti'a la densii este si de altumentrea independente). Junimea lor nu mai dice: Murimu de fόμε, deca nu capituledia natiunea intrêga; pentru-ca acêsta le-a spusu curatu si luminatu: Cei ce muriti de fόμε, capitulati fôra nici-unu scrupulu, trageti-ve platile cu omenia buna si fôra picu de imputare, ca tragindu-le dela statu, totu din pungile natiunii vi le trageti; dara pe natiune se o lasati in pace. Preste aceste, cehii au atâti ômeni independenti, in câtu potu alege de diece-ori totu de aceia, carii alesi fiindu, se refuse a lua mandatulu si a se presenta in parlamentu. Ei adeca intielegu legile respective asia, ca chiaru se nu mergi, dara se'ti trimiti credentialile la presidiu, ipso facto ai si participatu la legislatiunea destinata a'ti ucide nationalitatea si a'ti rapî patri'a ta.

Transilvani'a.

Sibiiu. (Conferentia electorala). Sambata la 8/20 Iuliu a. c. va avé locu aici in Sibiiu o conferintia generala a Romanilor investiti cu dreptulu de alegere la diet'a tieriei.

Ceea ce se aduce la cunoscenti'a totoruru Romanilor alegatori din patria, invitandu-i prin acêsta, ca se binevoiesca a lua parte la acea conferintia in numeru câtu se pôte mai mare si celu pucinu câte unulu din fia-care cercu electorale.

Datu din clubulu membriloru romani ai reprezentantiei municipiului Sibiiu.

Presedintele:
N. Popea.

Notariulu:
V. Petri.

Despre congressulu europénu.

Mane joi se implinescu patru septemani, de candu diplomatii adunati la Berolinu lucra in secretu la regularea cestiunii orientale. Dela 13/1 Iuniu de candu ei au luat in mana sôrtea popóraloru orientale, pôte si a celoru occidentale, nu a esitu pâna in ôr'a de facia nici-unu actu solemnu autenticu dela congressu, pentru ca se poti sci apriatu, de ce ai se te tieni. Dara din scirile câte au ajunsu la cunoscentia pe cale privata, se pôte afirma fôra pecatu, ca conclusele luate pâna acumu in congressu n'au indestulatu pe nici-unulu din popórale interesate, éra pe unele le-au scandalitu si le-au irritatu in gradulu supremu. Intre popórale scandalite si din adenculu sufletulu turburate, natiunea romanésca stâ la loculu antaiu. Dara si altele mai rivalisédia cu dens'a in a loru drépta indignatiune.

Acea este cetatea imperiala, unde palatu se infra langa palatu, in asemenare cu care Tifisulu teu este numai unu satu miserabilu. — Acolo in undele Newei acoperite de poduri arcuite, se legana o padure de catarguri; acolo pulsedia o viatia vesela prin stralucitele salône si sôrele si sufletulu acelei vietie stralucite este maiestatea imperatului nostru, incongiuratu de vasalii sei puternicii! Urmédia'mi la Petersburg! Déca splendôrea te inspaimata, atunci vei trai in singurata numai cu mine, ca si in muntii patriei tale!

Sarem'a. Incéta, nu me mai tortura. Simtiu érași, ca 'mi apparu acele spirite sinistre. La Petersburg — in cetatea imperatului teu — o cumu ridu de acea ironia amara! In cetatea imperatului teu, unde tôta lumea me va arata cu degetulu, ca pe fic'a rebelulu din sudu! Departe de patria, oh, nu, eu nu pociu se traiescu, deca nu voiu mai vedea culmile muntiloru ei si tali'a loru incinsa cu brêulu loru verde. Ce se facu eu in cetatea albului Tiaru? Oh, remai aicea, Cericof — nu pleca de aci! Eu nu me pociu desparti de tine, si nu pociu pleca de aci, si nu sciu ce se facu si ce se lasu.

Cericof. Te retiene ôre aicea amorulu teu pentru Aslan?

Sarem'a. Elu nu iubescu pe aceea, care au tradatu poporulu seu.

Cericof. Voiesci se mostenesci binecuvântarea betranului teu tata?

Sarem'a. Elu me va blastema, pentru-ca te amu iubit pe tine!

Cericof. Speri se affi scutire si mantuire la fratii tei?

Sarem'a. Ei nu voru apara pe aceea, care a fugitu la inamicu.

Cericof. Voiesci se porti armele poporului teu?

Sarem'a. Poporulu meu me despretiuesce. O, Allah, Allah!

Cericof. Ei bine, nebuno! Tu mai esitezi? Intr'adeveru alegerea este usiôra. Aici ura, despretiu si blastemu; acolo amoru si binecuvântare! Decide-te, eu trebuie se facu ronda prin tabera; candu me voiu întôrce, 'ti voiu cere decisiunea. Sarem'a, copila dulce! Oh, nu mai esita. (Ese.)

(Va urma.)

Tôte fôra esceptiune dicu si se pronuntia prin diariile si adunările lor, ca si acestu congressu este ca si tôte celelalte congrese europene: elu ca si acelea, tractédia pe popôra numai ca pe turme de vite, nu le intrêba pe ele insele de voi'a si nevoi'a lor; ei le impartu ca pe oi la strunga, pe ele si tierile lor, nu asia cumu dorescu densele, ci numai precumu convene poteriloru mari la interesele lor egoistice. Sangele popôraloru versatu pentru libertate si patri'a propria, incercările lor de a se asigura pentru totu-deauna contra despotismulu si a tiraniei, se considera ca nimicu, ba inca se pare ca diplomatii aru avea placere mare a pedepsi pe popôra, pentru-ca au cutediatu a scutura jugulu rusinatoriu alu turciloru si renegatiloru desfrenati.

Popórale voiescu a se reorganisa, regenera si civilisa pe basea nationalitatiloru omogene, si in casu de dubietate a decide prin votulu universale introdusu de ani 26 incôce in câteva staturi ale Europei. Diplomatii voiescu cu totulu altu-ceva, adeca desbinarea popóraloru omogene pentru toti vecii, ca ele nici-odata se nu póta ajunge la unitate nationale. Asia dara diplomatii desbina pe Bulgari in doue principate caracterisate fôrte curiosu, sub doue nume, Bulgari'a si Rumeli'a. Pe serbi, carii sunt o nationalitate compacta destulu, incependu dela Belgradu pâna in Montenegro, ii desfacu in trei trunchiuri, Serbi'a ca statu suveranu, Bosni'a cu Hertiegovin'a ca presentu facutu Austro-Ungariei pe temeulu asia numitul dreptu virtuale istoricu, apoi Muntenegru, totu ca statuletu suveranu. Dara nu acêsta este aspiratiunea serbiloru, ci cu totulu alt'a, adeca unirea totoruru slaviloru meridionali câti vorbescu a ceeași limba, intr'unu singuru statu. In câtu pentru turci, ei firesece nu sunt indestulati cu nici-o decisiune a congressulu europénu, nici chiaru in casu, candu chiaru ei s'aru fi induplecatu de buna voia se recunôsca popóraloru subjugate ôresicare drepturi nationali, cu atâtu mai pucinu acuma, candu Turci'a europena in realitate vine desfiintata, inse asia, ca desfiintarea ei nu indestuledia si nu pôte indestula pe popórale desjugate. Nici-odata Serbi'a nu se va linisti si va incerca totulu, cu periculu de a perde totu, ca se 'si incorporedie Bosni'a si Muntenegru pâna la mare cu porturi, sub una singura domnia.

In câtu pentru poporulu russescu, acela este, deca se pôte, inca si mai irritatu decâtu popórale slave meridionali. Press'a Russiei fôra nici-o esceptiune, arunca focu si flacari contra Angliei si Austro-Ungariei, insultandu-le cu termini, pe care noue nu ne dà man'a se'i repetimu aici; injurandu pe Gorciacoff si Siuvalov, ca se lasa a fi portati de nasu mai alesu de câtra jidovulu Beaconsfield, si ca sangele suteloru de mii de russi, averea de sute de miliône ce a costatu campani'a trecuta, drepturile, onôrea si chiaru venitoriulu Russiei sunt sacrificate confederatiunii celoru trei imperati. Vomu cita ca proba câteva din diariile cele mai mari russesci. „Novoje Vremja (Timpulu nou)“ batendu egoismulu si aroganti'a Angliei, prevede unu bellu europénu universale. „Golos (Vocea)“ chiama la lupta pe Austro-Ungari'a, o descrie ca pre cea mai farisaica in tôte si adauge, ca pentru poporulu russescu si pentru armata celu mai populariu bellu ar fi cu austro-ungurenii. Intocma in acelu sensu vorbesce si „St. Peter. Vedomosti“ dorindu din sufletu, ca confederatiunii celoru trei imperati se i se tiena câtu mai curendu comandarea dela morti si Russi'a se se incaiere cu Austro-Ungari'a intr'o lupta decisiva, cu periculu de a fi trantita una seu alt'a pentru totu-deaun'a la pamentu. „Rusky Mir,“ unulu din diariile cele mai populare, merge asia departe cu manifestarea maniei sale contra monarchiei nôstre, câtu anume in septeman'a tr. gubernulu russescu affa de lipsa a'i confisca câtiva Nri. si a opri colportarea lui (vendiarea pe strate), de frica ca se nu provôce érași vreo revolta mai virtosu pe stradele capitalei Moscu'a. „A remasu ca Gorciacov, Siuvalov si complicitii sei diplomati russi se dea chiaru si Moscu'a angliloru, éra fructele victoriiloru russesci se le daruiesca Austro-Ungariei. CREDU ÔRE DIPLOMATII, CA POPORULU RUSSESCU DÔRME?“ Asia vorbesce press'a russésca.

Delegatii Greciei au declarat rotundu, ca Greci'a nici-odata nu se va indestula cu fastiôrele de tiera, cu care voiesce congressulu se'i scôtia ochii, ca gubernulu grecescu nu va fi in stare se infrene pe poporu, carele chiaru astadi turburatu fôrte cumu este, insiste cu amerintiari, ca in mani'a decisiuniloru dela Berolinu, se intre din nou cu armata in Tessali'a si Epiru, se ocupe câtu mai iute si insul'a Cret'a, care si asia de ani 50 cere neincetatu a se incorpora la Cret'a, si acea dorintia

a sa o a sigilatu de mai multe-ori cu sarsu versatu in revolutiuni si in carnagiuri barbare.

Spiritulu ce domina in momentele de facia Romani'a si drept'a mania ce se manifesta in sufletulu romanescu, ne este multu mai bine cur scutu, decâtu se avemu trebuintia a'lu mai desc si la loculu acesta. Las' ca „Romanulu“ in 4 l consecutivi spune russiloru si congressulu adeveru de care la ômeni simtitori se le pocnésca urech dara acumu chiaru si diariile conservative scri anume in cestiunea Basarabiei si in cea jidovésca cu cea mai mare urgia dictata de patriotismu, bine intielés'a demnitate nationale si de sanetosu instinctu alu poporului, carele presimte funestu urmari ce pote se aiba in afacerile statulu or amestecu strainu. Noi in Nr. preced. facura ôresicare comparatiune intre Basarabi'a dela 18 cu Dobrogea si cu partea Bulgariei, despre care dice ca congressulu voiesce se o dea Romaniei schimbu. Dara parol'a natiunii intregi este: „I dâmu ce este alu nostru la comand'a nimeni nici pentru desdaunare indiecita.“ Este tot odata aparitiune forte interesanta, ca multime diarie din cele mai de auctoritate, dintre care una era mai inainte reu voitôrie Romaniei, ca Journ des Debats, ca Republique francaise alu lui Gambetta, ca Neue freie Presse si o suta altele, asta afla, ca Romaniei i se face nedreptate strigatôr la ceriu, si ca spoliarea ei este rusine si infam pentru Europ'a. Aceleasi diarie spunu congressulu limpede: Pacea pe care o inchiaieti voi, nu va de nici-o durata, ca-cu in locu de a calu spiritele popóraloru, voi mai virtosu le irritati le aduceti in desperatiune. Voi consacratu din dreptulu pumnului, doctrin'a, lui Bismark, „Mac geht vor Recht et Blut und Eisen“ (Puterea preste dreptu, sange si feru este dreptulu); voi consacratu din nou, prin urmare provocati pe popó ca se adópte si ele acea doctrina spre a'si apar esistenti'a. Asia facuse si congressulu dela Vien din a. 1815, dara asia iau si luat folosulu.

(Scire neasteptata si frappanta!) P candu membrii Congressulu europénu isi petrecu dile tocmindu-se „negutiatoresce“ asupra partiloru care fu sfasiata Turci'a européna, Regin'a-imperatésca a Marei-Britaniei inchiaie pe din dosulu lor si al Europei intregi cu Sultanulu Abdul-Hamid unu tractat din cele mai neasteptate in 4 Iuniu a. c., éra in si dinti'a de alalta eri (8) a parlamentulu, ministeriulu i presentâ tieriei si lumei. Prin acelu tractatu m. Britanii se obliga se apere imperiulu turcescu din Asi contra oricui l'ar mai ataca in viitoriu; éra sultanulu da Britaniei ca recompensa insul'a Cipru din mare mediterana, pe care trupele sale au se o si ocupe indat ca proprietate britanica. Vedi acêsta este pacalituru diplomatica, una si buna, pentru care ceilalti au se'si frec ochii. Acuma pôte se totu domine Russi'a la Dunaru ca-cu Angli'a are se strabata cu flot'a sa dreptu i anim'a ei prin Dardanele si Bosforu. De astadi incol Angli'a este dômnâ in Constantinopole. Éta ce mar dreptu au toti aceia, carii nu credu in nici-o pace durabile. Classic'a insula Cypru (grec. Kypros), cu noscuta din cea mai departata vechime mithica ca patri' dieei Venere seu Afrodita, situata in marea mediterana, se intinde circa pe 250 miluri si formédi unu trianghiu; este dela natura asia de binecuvântata in câtu chiaru si sub domni'a venetianiloru era in star se traiesca pe acelu micu teritoriu pâna la 1 milion de locuitori; dara dela 1571 de candu fu batuta de D-dieu ca se cada in postestatea turciloru, n'au mara remasu in trena nici 200 mii de locuitori, dintre carii numai a 5-ea parte sunt turci.

Iocari'a Sortiei. Ce resbunare capritiôsa ei! De doi ani ungurenii cerea mereu si cu totu fanatismulu de care sunt capabili, ca se fia dusi contra muscalilocu, spre a sustiené statulu turcescu si a lu integritate. Éra astadi? Chiaru regimentele unguresce sunt comandate se rupa si se desbine doue provincii turcesci, Bosni'a si Hertiegovin'a, se inmultiesca la noi elementulu slavu de care se temu, si se lucre la ruin'a dualismulu.

Clusiu 29 Iuniu 1878.

(Urmare si fine.)

Din parte-mi presupunu, ca imperatulu Alesandru II numai ca se stérge odiulu unei fapte necualificabile, cumu ar fi despoliarea fostulu seu aliatu leale si atâtu de bravu in lupta, trebuie se fia fôrte dispusu a lucra priu reprezentantii sei spre desdunare possibile a Romaniei, precumu a si doveditu dejâ dorinti'a sa spre escontentarea aceleia. Éra in câtu pentru ceilalti reprezentanti ai poteriloru mari din congressu, aceste, sumu convinsu, ca atâtu din alte motive, respective si din interesulu lor propriu, câtu si pentru ca simtu ei insii, ca ce nedreptate enorma se comite cu Romani'a prin privarea ei de o parte a pamentulu seu aviticu, ei sunt asidere aplecati a indulci in câtuva sortea amara a Romaniei.

Deci eu din parte-mi tienu de consultu, „ca se nu fia lasata se tréca acêsta ocaziune fôra de

ici-unu folosu pentru Romani'a, ba chiaru cu agaba; ci din contra in casu, candu nici decatu nu ar fi cu putintia a salvá Romani'a de perderea unei parti a teritoriului seu, incai se se medilocésca pe sém'a ei atát'a, cá perderea din teritoriulu ei se fia cátu mai mica, éra desdaunarea pentru acésta cátu mai insemnata si de valóre mai considerabila.

Ací vine inse intrebarea, cá dupa ce Romani'a a mersu dejá asia departe in barbatésca-sa resistentia cucerindu cu aceea simpati'a Europei, si acúndu de minciuna calumniile reu voitórie intentate asupr'a ei, óre nu ar micisóra reputatiunea sa castigata, déca vedindu ca just'a sa cauza nu se spriginesce in destulu la congresu, acumu intre impregiurarile schimbate s'ar lasá immediatu in trãnsactiuni prin reprezentantii sei, séu óre nu ar fi mai de cu scopu a medilocí acést'a prin reprezentantii ori-cárei poteri mari amice?

Barbatii eminenti ai Romaniei, cari se afla de presente la Berolinu, mai bine potu respunde la acésta, decátu oricare altulu.

Incátu pentru modalitatile desdaunarei, si in acésta privintia reprezentantii Romaniei cunoscú mai bine, cá ce desdaunare le-ar mai conveni, apoi cestiunea acést'a de unu anu incóce s'a ventilatu in publicu dejá si de o suta de ori.

Pe langa independintia si neutralizarea Romaniei (ce inse nu e de a se insera intre punctele de desdaunare), Dobrudgea, insulele si delt'a Dunarei sunt acele ce vinu in combinatiune. Déra io din partea mea pe langa aceste amu mai adausu in epistol'a mea si alte dóue puncte:

Unulu e, cá pentru fratii nostri sudo-romani din Macedoni'a, Epiru, Albani'a, Tesali'a si Bulgari'a, (cari sunt intru-unu numeru de mai multe sute de mii si sunt tare espusi desnatiunarisarii mai vertosu prin uneltirile continue ale hierarchiei grecesci, carea medilocindu ajutoriu din partea dirigatiloru mohamedani, 'i apésa intru atátu, incátu limb'a romanésca e esilata mai de totu chiaru si din bisericile curatu romane; éra la scole susutienute insu-si din pung'a romaniloru se aplica numai greci, si limb'a invetiamentului — afóra de vre-o cinciscole mici-e pretotinde numai cea elina), se se medilocesca unu orecare „modus vivendi“ mai favorabile, si la totu casulu se se elibereze de sub ghiarele hierarchiei grecesci si de sub exarchatul bulgarului si se se puna in cele eclesiastece sub administrarea primatelu metropoliei „Romaniei“, precumu e prea bine motivata parerea acést'a in interesantea brosiura „Les Roumains du sud“ alui N. Densusianu si F. Damé. Sustienerea acestui elementu paciuitu, fórtelaboriosu si mare parte relativmente inaintatu in cultura si industria, ar stá intru adeveru in interesulu Europei, éra punerea lor sub conducerea Romaniei in cele eclesiastece nu aru costá nimicu si le-ar face unu mare bine.

Alu doilea, ce dorere, n'amu cetitu inca nici intru o combinatiune de pâna acumu — este aceea, ce amu fostu scrisu sub punctulu 1. alu epistolei mele de deunadi, cumca adeca: „Russi'a se se oblege a rescumperá pe langa controlarea unei comisiuni europene tóte mosiile si edificiele locuitoriloru romani din acele pârti ale Basarabiei, ce s'aru cede Russiei si se se invoiesca, cá Romanii de acolo, provediuti cu pretiulu imobiliiloru lor, se póta transmigrá in Romani'a, unde mosiele cele intinse si pucinu impopulate ale statului ar avé a se vinde pe sém'a lor pe langa nisce conditiuni usióre, indulcindu prin diverse favoruri cátu mai multi de a se asediá in Romani'a.

Simtiu cá o atare transmigratiune invólva incátuva chiaru abdicarea si de speranti'a de a mai recapatá Basarabi'a, déra de si nu este tocmai imposibile, cá potu veni tempuri ca Europ'a se coréga erórea sa comisa, redandu acea provintia Romaniei, totusi dieu, trebuie se recunóscemu, cá speranti'a de poté reluá aceea din ghiarele Russiei e fórté mica, mica, pre candu din contra efectulu ce l'ar produce la intarirea romanismului realisarea celoru dóue puncturi susu atinse, ar fi unu castigu fórté mare, securu si reale. Apoi tocmai si in casu (la ce din parte'mi nici decátu nu 'mi e scopulu a sfatui) dicu si in acelu casu, candu Romani'a insasi prin unu tractatu formale s'aru invoí la retrocesiunea Basarabiei, totusi déca majoritatea poteriloru Europei ar crede canduva, ca stá in interesulu seu a redá Romaniei ce ar perde acuma, acelu tractatu cu orice solemnitate, dieu nu ar fi o pedeca insemnata in ochii lor; ei ar sfartica aceea hartiutia, precumu s'au anulatu si lipsitu de tóta valórea a atátoru conventiuni si tractate in cursulu vécuriloru.

Io nici pe unulu din aceste puncte nu le tienu de nerealisabile; inca nici pe alu doilea proiectu. Histori'a aréta atare esemple. Mi se pare chiaru

asemene s'a intemplatú si intre Belgi'a si Hollandi'a, candu s'a despartitu, si francii din Hollandi'a in mare parte s'au stramatatu in Belgi'a, éra germanii din Belgi'a in Hollandi'a, platindu-li-se reciprocú immobilele etc.

Mai amu se insemnu ací, la finea epistolei mele, cá fórté departe stau de acea arogantia nebuna, cá se me tienu de nu sciú ce diplomatu celebru. Recunoscú, cá sumu prea pucinu versatu in misteriele politice; apoi sciú prea bine, cá cá unulu care stau in vale, amu o privelisce marginita, precandu barbatii de statu din inaltimea lor au unu prospectu mai intinsu si potu vedé cu multu mai departe, si éta pe langa tóte acestea nu m'amu potutu retiené se nu scriu. Déra cumu se fi potu, pentru Ddieu, pre candu atátu de ferbinte asiú dori, cá déca este scrisu in cartea sortei vitréga, cá biét'a Romani'a se-si piérda una parte a teritoriului seu (la care ea este legata cu atátea simtiri dulci de iubire si cu atátea suvenire istorice —), atunci se avemu macaru consolatiunea, cá pe fratii nostri din Basarabi'a, precumu si pe fratii macedo-romani departati se i-potemu scapá de rusificare si grecisare; si totusi între diversele combinatiuni, ce se respandescu prin foi in privintia desdaunarei Romaniei, tocmai despre acele ce se cuprindu in aceste dóue puncte (cari realisandu-se intru adeveru ar servi spre intarirea romanismului), nu se aude si nu se cetesce nimica. La mantuirea acestoru frati dulci ai nostri tientescu eu cu acele ce mentionatele cele dóue proiecte contienu, si déca tient'a acést'a e o gresiéla, atunci gresiescu si voiu gresí totu deun'a, pâna ce me va mai tiené in viétia bunulu Dumnedieu.

Ladislau Vajda.

Romania.

Bucuresci. Cá valurile marei involburate, asia se afla spiritele de agitate, mai alesu dela 3 Iuliu incóce. Cluburi, conferentie, alergaturi de di si de nópte, siedintie secrete in camera, scurtu, natiunea intréga se afla in punctu de a lua una din decisiunile cele mai terribili ce póte lua unu poporu in cursulu cáte unui secolu intregu. Cá unu specimine de limbagiulu ce este astadi la ordinea dilei in Romani'a, reproducemu aici numai câteva passage din „Romanulu“ dela 5 Iuliu, 25 Iuniu a. c.

De o camu-data se póte privi ca neesacta depesi'a despre acordarea drepturiloru politice Evreiloru, ca o conditiune sine qua non a recunóscerii independintiei romane. Dupa scirile din urma pare ca de Evrei nici n'a fostu vorba in acea siedintia, si 'n ori-ce casu nu s'a luat in privintia lor nici o decisiune. Independintia Romaniei s'a recunoscutu intr'unu modu neconditionatu. Este probabilu ca Congresulu isi va exprime dorentia de a vede cestiunea Evreiloru din Romania regulata; regularea ei inse va fi lasata pe deplinu la aprecierea natiunii romane, intocmai dupa cum regularea cestiunii Evreiloru din Russia este lasata la aprecierea natiunii russe. Pretutindeni, fia in Russia, fia in Romania, Evrei nu voru face de catu a intardia, a amana, a impedita ei ensii acésta regulare, de cate ori voru cuteza se alerge la interventuni straine, cá-ci ori-cine alérga la strainu, se espune a fi consideratu ca strainu séu ca tradatoru, una din doue, si nu prin instrainare séu prin tradare se castiga cetatenia unei tieri.

In privintia Dobrogei nu se scie anca nimicu pozitivu. O depesia ne spune ca se va da Romaniei si Siliustria, alta ca se va da si Cavarua. Tóte acestea aréta ense ca diplomatia cunóscé prea pucinu natiunea romana. Liberu e Angliei de a sacrificia cea mai justa cauza pentru a-si asicura Batumul; liberu Austriei de a-si uita cuventulu, dindata ce i s'a promisú Erzegovina si Bosnia; liberu Russiei de a calca supt picióre tractatele si conventiunile cele mai clare pentru peteculu de la Chilia; nu asia inse este Romani'a, statu micu déru onestu. De ne-ar da Congesulu nu numai Dobrogiu cu Siliustria, ci anca cine mai scie cate altele, si totu anca natiunea romana nu le va primi in schimb. pentru Basarabia.

Nu meschinulu interesu conduce pe acestu nobilu statuletiu, pe care se sfatuiescu a'lu despoia si alu corumpe totu deo-data, fára mustrare de cugetu, statele cele mari.

Si apoi Romanii aru fi datori a respinge cu deserversire ori-ce tirguiéla in privintia Basarabiei, chiaru déca aru fi condusi de interesu, de calculu diplomaticu. La 1856 Europa intréga ne-a restituitu o parte din strabuna nóstra Basarabia, si éca ca acuma, pe neasteptate, contra tratatelor si conventiuniloru, ea vine de ne-o ié inapoi. Peste cincis, peste diece ani, unu nou Congresu va veni cu acelasu dreptu, adica cu aceeași lipsa de dreptu, si ne va lua inapoi Dobrogiu, cu tóte celelalte, pe care ni-le da astadi cu atáta graba si cu atáta staruintia.

De la acei ce ne rapescú Basarabi'a, nu primimú nimicu. Ei si-au calcatu cuventulu. Nu 'i mai putemú crede.

Ceea ce e si mai durerosu, si mai umilitoru pentru Romani, este modulu in care s'a desbatutu cestiunea in Congresu. Pentru a da Romaniei, pe langa Dobrogiu propriu disa, alte câteva fasii de pamentu peste Dunare, s'a facutu, dice depesi'a telegrafica, apelu la generositatea Tiarului. Cu alte cuvinte, noi vomu capeta o

mila, o pomana de la Russi'a! Nu! Departe de la Romani unu asemenea daru! Respingemu cu indignare generositatea Cozacului. Generósa a fostu Romani'a, candu s'a rapeditu cavaleresce, fára nici o tocméla, fára nici o ideia de respata, pentru a smulge armat'a russa din curs'a ce i-a intinsu Osman-pasia. Fára ajutoriulu nostru, ori-catu de mica este natiunea romana in comparatiune cu colosulu nordicu, Russii aru fi fostu atunci sfaramati. Si tocmai noue ni se vorbesce despre generositatea Russiei? Curiósa generositate de a jafui pe acela, care ti-a scapatu viétia!

Se dice ca principele Gorciacoff aru fi tienutu in Congresu unu lungu discursu despre ingratiutinea Romaniloru cátre Russi'a. Dupa ilustrulu cancelar, Romanulu este „hotiulu de pagubasiu“.

La 1711, din caus'a lui Petru celu Mare, Romani'a cade supt jugulu fanariotiloru, si totusi ea era datóre recunoscintia Russiei. La 1812, generalulu Kutuzoff fura jumetatea Moldovei, si totusi Romanii trebuiau se fia recunoscetori Russiei. In 1878, dreptu respata pentru desinteresatulu nostru ajutoru, Russi'a ne mai despóia inca odata — si tocmai ea striga acumu in gur'a mare despre „ingratiutinea Romaniloru“.

Din punctulu de vedere rusescu, situatiunea este fórté limpede. Luandu-se de la noi Basarabi'a, ni se da o intindere de pamentu peste Dunare din generositatea Russiei, care bine-voiesce a ierta ingratiutinea Romaniloru. Peste cáti-va ani, acea intindere de pamentu, printr'o noua intielegere între unu altu conte Siuvaloff cu unu altu marchisu de Salisbury, ca o proba de o alta generositate pentru o alta ingratiutine, se va lua de la noi si aceea, dandu-se cine mai sciú cui, éra Romanii voru capeta o indemnizare in Egiptu séu in Siri'a. Acesta pare a fi testamentulu politicu alu principelui Gorciacoff.

Romanulu respunde:

Prin fortia bruta veti poté rapi Basarabi'a. Romani'a inse, singurulu statu adeveratu generosu in Europ'a de astadi, nu primesce nimicu in schimb. Vomu remanea jafuiti, si voi veti remanea jafuitori.

Acesta este ultimulu cuventu alu Romanului.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

Sibiiu, 8 Iuliu n. 1878. In institutulu „Andreianu“ teologicu-pedagogicu de aici, s'au inceputu inca la 1 Iuliu esamenele, cari, precum este recunoscutu de cátra cei mai renumiti pedagogi — au se arete progresulu facutu din partea tinerimei in studiile ascultate. Nu atátu esamenele cá atari, ci modulu tienerii lor ne póte mai multu interesá. Petrunsu de o parte de acést'a asertiune, ér de alt'a parte voindu a scí, in cáte se apretiuiesce in acestu institutu studiulu pedagogiei, am asistatu si eu joi in 4 Iuliu n. la esamenulu din sciintiele pedagogice, propuse de profesorulu I. Popescu. Spre cea mai viua bucuria a mea trebuie se observu; cá esamenulu acest'a m'a indestulitu cu atátu mai vertosu, cu cátu m'am convinsu, cá pedagogi'a este considerata si tractata cá studiu principale; ceea ce se si cere de la fia-care institutu pedagogico-teologicu, déca pretindemu invetiatori buni cu calificatiune dorita. Firesce, cá la acestu progresu salutaru a contribuitu fórté multu insusi profesorulu, carele e petrunsu de chiamarea sa si isi pricepe studiulu cum ar trebui se ilu pricepa si alti profesori de pedagogia. Nu esista pasiu mai gresitu, pentru unu profesor, decátu acela, candu propune unu cutare studiu, din care n'are calificatiune nici suficienta, precum vedemu in multe institute. Altcum despre propunerea sciintieloru pedagogice in institutelu nóstre voiu vorbí cu alta ocaziune. Acuma inse imi descoperiu dorintia, cá se se propuna in venitoriu si „Istori'a pedagogiei“, déca si nu in detaliu, dar celu pucinu in lineaminte, cáci fára de acésta, ramulu pedagogiei nu este pe deplinu cultivatu. Dorintia acésta nu este indreptata numai cátra institutulu „Andreianu“, ci cátra tóte institutelu pedagogice-teologice, in cari nu se propune Istori'a pedagogiei, fára de carea edificulu pedagogicu este intemeiatu pe nasipu. In fine trebuie se-mi esprimu bucuria, cá si „Economi'a“ se propune mai in specialu, din care studiu a succesu esamenulu preste asteptare. Tóta laud'a profesorulu Comsi'a! La esamenile din celelalte studii, de si n'am fostu fericitu a participá, totusi precum am intielesu, si acelea au reportatu succesu imbucuratori.

Unu óspe.

Dein fostulu districtu alu Nasaudului in 5 Iuliu 1878. Onorate Dle Redactoru! Dvostra in Nrulu 49 alu „Observatoriului“ la corespondenti'a din comitatulu Bistritiei ddto 21 Iuniu a. c. publicata in acelu Nr. a-Ti adausu una nota, in care imputandu-ne, cá nu neamu tienutu de conclusele adoptate in conferentiele romaniloru, — si ca in favórea intereseloru locali amu capitulatu auf Grnade und Ungnade, ne intrebati se respundemu in fric'a lui D-dieu si in cugetu curatu, ce interese locali amu cascigatu prin capitulare?

Permiteti'mi Dle Redactoru, cá in fric'a lui D-dieu si in cugetu curatu se Ve facu cunoscutu cascigurile capitulárei nóstre.

Ore cu capitularea n'amu inchiatu noi cu erariulu unu contractu, in poterea caruia pentru banii nostri in suma de una suta mii fl. v. a. si cu interese la olalta la una suta cincidieci mii fl. v. a. neamu cumparatu muntii nostrii proprii, averea nóstra a viteca, mostenita dela mosii si stramosii nostri? unu contractu, pre basea carui'a pâna acumu au intentatu erariulu in contr'a comunelor foste granitiere vre-o patru dieci de procese, si familiile Br. Keményi si Conte Klebersberg in contr'a comunelor din cerculu Borgoului si alu Monorului érași vre-o optuspediece procese? unu contractu, care de si e sanctionatu de Majestate, totusi diet'a si acumu pune validitatea lui sub intrebare, si regimulu, de cáte ori se apropia alegerile dietali, totu

deuna-lu sullevéza, parte in dieta, parte pre aci pre la noi prin organele sale, si ne aduce aminte, ca de nu vomu capitulá, mai are inca diet'a a se pronuncia asupra lui?

Óre cu capitulatiunea nostra n'amu capetatu noi in anulu 1872 Tribunalu regiu in Nasaudu, pentru-cá se suste pâna in anulu 1875, adeca de joi pâna mai apoi?

Óre n'amu capitulatu noi, pentru-cá se ne sustienemu districtulu Nasaudului nestirbatu, si óre nu ni-l'au sustienutu regimulu neatinsu, pâna l'au unitu cu districtulu Bistriței in unu comitatu?

Óre n'au capitulatu Rodnenii greco-catholici, pentru cá se nu le ia erariulu edificiu scólei claditu pre loculu comunei prin mosii loru, si óre nu li s'au lasatu loru acestu edificiu pâna au spendatu cu adaptarea lui vre-o câteva mii, si numai dupa aceea l'au luat pre cale administrativa cu forti'a, indereptandu-i cu pretensiunea pentru adaptare la comun'a politica, a carei majoritate absoluta e érași cea greco-catholica?

Óre pentru-ca si-au aparatu averea loru cu fortia in contra fortiei, n'au amblatu trasi Rodnenii in cercetare criminale cu glót'a, n'au fostu ei judecati si aruncati in temnitia cu totii? si plane pre Rodnenii óre nu i-au consideratu regimulu pentru capitulare, cá leau facutu scola (magiara) de statu in midilocu loru, si óre n'au fostu inceputu faimosulu Kooos, fostulu inspectoru scolaru a face pasi pentru de a inchide scol'a primaria din San-georgiu vecina si rivala scólei numite de statu?

Óre cu capitulatiunea nostra n'au dobenditu comunele Feldru si Nepos processele pre cale judecatorésca facia cu comunele sascesi laad si Pintak pâna in instantiele ultime la Curia cá Tribunalu supremu, si la curtea de Cassatiune, pentru-cá dupa aceea terenulu fostu de cërta se se secuestreze pre cale administrativa, si la Neposeni se le puna executiune militaria de gendarmi si infanteria pre grumadi, si prin aceasta se-i opresca dela folosirea terenului castigatu cu procesu pre cale judecatorésca?

Óre pentru loialitatea nostra aretata, pentru capitularile nostre auf Gnade und Ungnade n'amu fostu noi recompensati cu atátea binefaceri, cu atátea emolumente? nu ni s'au consideratu preste mesura si pre neasteptate interesele nostre locale?

Se vorbesce despre cestiuni de principiu. Noi sub aceste cestiuni intielegemu oportunitatea, sau spunendu-o dreptu „comand'a de susu“ si supunerea órba remasa si mostenita dela vir fortissimus; acést'a este principiuulu nostru, si faptele de susu aréta, cá pâna acumu totu bine amu reusitu cu elu.

Cugetu On. Dle Redactoru, cá V'am instratu interesele nostre locale cascigate prin capitulare, despre cari ne intrebarati in not'a susu amentita, si cu acést'a mi-amu salvatu sufletulu.

Not'a Redactiunei la acést'a corespondentia. De si intrebarea nostra din Nr. 49 nu era indreptata nici-decumu numai la adress'a ddloru alegatori din fostulu districtu alu Nasaudului, ci in termini generali cátra toti alegatorii de nationalitate romanesca din marele principatu alu Transilvaniei fóra exceptiune, totusi noi multiamimu domnului corespondente pentru frumósele sale informatiuni, pe care noi in scurt'a nostra vietia de 6 luni nu prea aveamu de unde se le cunoásemu si se aprietimu acelea fólose immense. Acuma dara nu ne miramu, cá in acelu cercu se imbudiescu candidati, romani totu unulu cá unulu, precumu sunt amabilii domni Tanárky, Földváry, Szeremley, Algáczy etc.

Literariu.

(Câteva pagine din brosiur'a „Romanismus“.)

(Fine.)

Ne mai spune si de introducerea literelor ciriliane in literatur'a nostra, si a limbei russesci in basic'a romanesca, apoi ne arata cu tóta naivitatea, cá din acést'a calamitate ne-au scosu principii calvinesci, reintrocundu limb'a romana in loculu celei slavóne, inse cu scopu de a ne face calvini. Asia credemu si noi, cá-ci catechismulu calvinescu si alte documente nenumerate ne convingu despre acést'a.* Nu cumva si pre Romanii din Romani'a iau scapatu totu principii calvinesci de slavismu? Respunda auctorulu brosiurei. Dupa-ce ne dá câteva lectiuni, indemnandu-ne se renuntiamu la politic'a inalta, ne dascalesce, ca aici in tiera toti avemu drepturi si detorintie si neci o natio-

*) A se vedé P. Maioru, G. Sineai, T. Cipariu Archivu. „Transilvania“ Cursulu 1875 „Observatoriulu“ Nrii 35 pâna lu 43.

nalitate nu are cauza de caintia, deore-ce ungurii facia de nationalitati au trecut marginile marinimiei si ale concessiunilor, in cátu mai departe nu se potu intende, fára de a'si periclitá esistentia loru nationale. Acestu limbagiu vorbitu si scriu pe la finea acestui seculu alu 19-lea, in presentia atátoru popóra christiane si civilisate, facia cu proclamarea si realisarea drepturilor atátu universali omenesci, cátu si nationali politice in tóte lumea, apoi in specialu facia cu desvoltarea cestiunei orientale, este mai multu decâtu impertinente, elu e barbaru in tóta poterea cuventulu. Omenii acestia inca totu nu mai voru se pricepa, cá astadi numai criminalii si lapedaturile omenimei ceru gratia. Nici-unu romanu adevératu nu vrea se audia de gratia, ci numai de dreptu si dreptate.

La finea brosiurei pag. 36 stau aceste: „Sortea Romaniei pre noi ne intereséza de aprópe. Acestu pamentu a fostu canduva alu nostru. Arpadu l'a cuceritu si la numitu Ungari'a negra. A fostu tempu candu glori'a magiara ajunsese pâna la tiermulu marei negre.**“

Unu anachronismu si absurditate mai mare n'amu cetitu in vietia mea. Si eu me ocupu cu istoria, dera de asia ceva neci candu nu amu datu. Arpad se fia cuceritu Romani'a? Candu? in care lupta? Dóra pre candu ungurii au fostu batuti de regele romano-bulgarilor Simeonu pre campiele din Atelcusu (intre Prutu, Dnistru si Bugu) la an. 888, in urm'a carei lupte nefericite ungurii fusera nevoiti a'si parasí patri'a cea noua (Atelcus), a dá in Russi'a, si de acolo in Ungari'a. Ungurii in epoc'a regiloru arpadani nu au cuceritu neci-unu petecu de pamentu din Romani'a; le-au fostu destulu a se aperi in contra Cumanilor, Paciniloru si a pretenditorulu de corona din tiera (Almos, Borics etc.) si Tatariloru. Scimu inse cá magiarii au nutritu totu-deauna spiretu hostile facia de Romani'a, ce se vede apriatu din nisuintele regiloru anjueni Carolu Robertu si fiulu acestuia Ludvicu I., celu din antaiu la an. 1330 voia a scote de barba din principatu pre Michaelu Basarabulu, dera a mancatu o bataia in muntii Romaniei, in cátu de abia in fuga stravestitu si-a potutu scapá vietia. (Thuróc Chronica hungarorum pars II. c. 97.) Cestu din urma la anulu 1369 irrupendu in Romani'a neci de cátu nu a fostu mai fericitu, cá-ci Vladu domnulu Romaniei ia sfarmatu óstea intréga (Thuróc Chronica hungarorum pars III. c. 38). Dara la ómenii acestia falsificarea istoriei, au ajunsu a fi o necesitate cá pâna de tote dilele.

Sigismundu pre la anulu 1395, abia si-a mentuitu vietia cu ajutorulu lui Gara din lupt'a cu Mircea Voda la muntele Passerea (diploma Sigismundi de anno 1408 apud Pray annales regum hung. pars II. pag. 191). Insusi regele Ungariei celu mai puternicu, Mathia (romanu renegatu) la anulu 1467 la orasiulu Baia in Moldova, a fostu batutu de Stefanu celu mare, si apoi plagitu si rusnatu a scapatu in Transilvania, dupa ce romanii iau dimicatu vreo 10 mii de soldati. Nu cumva, din acést'a lupta isi trage originea stégulu Romaniei purtatu cu atáta fala de unguri cu ocaziunea incoronarei din 1867?

Pre tempulu principiloru Transilvaniei, magiarii nu au facutu neci o cucerire, ma au caditu in ghiarale Turciloru (1541), din cari iau scosu Carolu de Lotharingi'a (1686) si Eugenu de Savoia (1697). Nu negu, cá Austria — prin blastemati'a turciloru, cari erau invetiati a dispune de ale altora cá de ale loru — nu aru fi capetatu oresicareva dreptu de suveranitate asupra Romaniei mici pâna la Oltu in pacea de Passarovitza (1718), dera acestu dreptu prin pacea de Belgradu (Serbiei) dela 1739, érași l'au perdutu, si Romani'a íntrega in íntielesulu stipulatiuniloru sale avute cu Port'a, a remasu totu autonoma, cumu fusese mai inainte sub suzeranitatea Turciei. — Dupa cumu se vede din aceste date istorice, Romani'a neci-candu nu a fostu supusa Ungariei, cu atátu mai pucinu proprietatea ei, de cátu numai in capetele alienate de vanitate nationale a scrietoriloru magiari.

Scrietorii magiari nu invetia nemica din istoria altoru genti, nu studieza relatiunile popóraloru conlocutorie in patria. Cumu aru si sei ei istoria trecutulu popóraloru din tier'a nostra, candu neci cea presente nu-o cunoáscu. Spre ilustrarea acestora e destulu se aducu numai pucine exemple si anume: Hunfalvi (Hunds-dörfer) János, care la magiari trece de-o celebritate in

**) Románia sorsa minket érdekel közelről, e föld egykor a mienk volt, Arpad meghódítá, s fekete magyar országnak neveztetett, volt idő mikor a magyar dicsőség a fekete tenger partjáiig tartott.

scintiele geografice, in manualulu seu de geografia afirma, ca Lugosiulu din Banatu e resiedinti'a unui episcopu greco-orientalu. Altu Hunfalvi (Hunds-dörfer) Pál, nu mai mica celebritate in scintiele istorice de cátu celu din antaiu, ne sciendu pronuncia cuventulu románu, se pune si-lu schimosese in rumun, si acést'a schimosire vine placuta tutororu unguriloru plini de desiertatiune, implendu-si operile oportune si neoportune cu numirile de „rumun nép“ si „rumun nyel“.

Cu ocaziunea vacantiiei metropoliei dela Sibiu o fóia magiara de di din cele mai mari, vine si candidéza la acea metropolia pre Olteanu episcopu gr. cat., éra alta fóia magiara de categori'a celei amentite, totu pre acelu Olteanu 'lu face episcopu rom. cat. Erori de aceste provenite din ignorantia scrietoriloru magiari amu potea inregistrá cu miile, dera ne restringemu la cele amentite.

Pâna candu dera fratii magiari nu voru invetia istoria nostra, ignorandu adevérulu cu de-adinsulu; pâna candu nu voru studia referentiile nostre, ci voru urmá totu a falsifica istoria, si a ne denega justele nostre pretensiuni in constitutiunea statulu, inchipuit'a-le apropiere intre noi si densii nu se va íntempla. Nu cumva ei vreu a inchiaie federatiune cu Romani'a libera si independente preste capetele nostre, tienendu-ne pururea in sclavi'a loru? Respundia ei insii.

C a i u s.

Cu Nr. acesta 52 alu „Observatoriulu“ nostru se inchiaie semestrulu I.; asia Nrii. urmatori se voru trimite numai la acei ddni abonati, cari au binevoitu a'si innoi prenumeratiunea pe semestrulu alu II-lea.

Modulu celu mai usioru si mai siguru de a prenumera este prin asemnatiuni de posta, pe care se scrie adres'a cátu se póte mai exactu, séu in casu de innoirea abonamentulu, se lipescce cea tiparita pe spatiulu destinat pentru inscrierea adresei pe reversulu biletulu de posta.

Este fórté bine se se puna si Comitatu sub adresa. Red.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vienna, 8 Iuliu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.50 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.35 „
Imperialu rusescu	„	9.35 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.22 „
Sovereigns englesi	„	12. — „
Lira turcésca	„	11. — „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	101.70 „

Marele losu

de 450,000 marce imperiali

póte se 'lu castige ori-eine vrea se intinda Fortunei man'a!

Sub acést'a deviza recomand eu

loteri'a provinciala din ducatu Braunschweig garantata de statu.

Aceea e compusa din 86,000 de losuri, care cuprindu 44,500 castiguri in bani, dintre cari castigulu principale ev. 450,000, spec. 300,000, 150,000, 80,000, 60,000, 40,000, 30,000 etc., se voru trage preste cateva luni. Sum'a totala a castiguriloru face:

8,806,000 marce in auru.

Prim'a tragere se incepe la 18. Iuliu a. c. spre care scopu eu recomand losuri originali de

$\frac{1}{1}$ v. a. fl. 9.35 $\frac{1}{2}$ v. a. fl. 4.70 $\frac{1}{4}$ v. a. fl. 2.35 $\frac{1}{8}$ v. a. fl. 1.20

pe langa tramitarea sumei in auru, in bilete de banca séu in marce. Participantii la acést'a loteria primescu dupa fia-care tragere de numeri planulu officiosu, listele de castigu si banii castigati, cu tóta promptitudine.

Deci amatorii de a participá se se adreseze cu tóta increderea catra

Carolu Bosse jun.,

coll. primariu de loteria in Braunschweig.

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce suréza siguru prin

Allopolu de plante Schneeberg a l. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea mediculu, si se capeta dela Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, grippa, ragusiéla, tusa si trógná. Multi cumperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multimi somnulu placutu.

Excelentu este suculu acest'a, cá preservativa pe tempu neguros si aspru.

In urm'a gustulu fórté placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferé de plumani inse, o trebuintia; cantaretiloru si oratoriloru contra voci inchise séu ragusite, unu midilocu necesariu.

Multime de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovéda despre effectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. Gppolzer, rectorulu magn. la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosese cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovéderea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia inesura, in cátu me temeam cá nu cumu-va se se ineece; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de debilu, in cátu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomandat allopolu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata dupa íntrebuintiarea primei sticle a mai íncetat tusa, dupa a dou'a sticle cautá bene afora copilulu, a venit la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva dile, prein midilocu acest'a, de o tusa mare si ragusiéla.

Deci cu multiamita siucera estradatu acestu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omenimea suferinda.

Flatz, 6. Martiu 1855.

Anton Just. Laurentiu Scheibenreif, primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai trimite cátu mai in graba inca 4 sticle dein renumitulu D-tale Allopolu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle aflu cá dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micioréza pre di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatá dein celu mai próspetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stiin'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopolu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórté usuratoriu pentru doreri de pieptu, astma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandat in casuri de astfelu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desiertu diferite midilóce pentru dorerea de pieptu, de carea suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopolu de plante Schneeberg anuciatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa íntrebuintiarea celui d'antaiu exemplariu am scútu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acést'a medicina minunata, sanetatea mi se restaurá pe deplinu. Multiamindu-si Dlu meu, din tóta ánim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857. W. J. Pock.

Domnulu meu! (21) 11

Dupa-ce prin íntrebuintiarea allopolu d-tale am scapatu cu totulu de tusea 'mea si de ragusiéla impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odatu in urmarea binefacutóloru rezultate ale acestui allopolu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu fórté obligatu a Ti multiami din tóta ánim'a pentru acést'a inventiune salutaria, cum si a recomanda acést'a medicina probata, dupa a mea convictiune, la toti cáti suferu de pieptu si mai ver-tosu cantaretiloru. Cu perfectá stima

Peisching, 25 Juniu 1857. Ioanu Bauer, docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticle. Pretiulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopolu de plante genuinu se mai áfia in Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciante. Aradu: F. Tones & Comp. Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Alba-Julia, Juliu Fróhlich, apotecariu. Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisior'a: J. B. Teutsch, comerciante.

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.

Editoru si redactoru respons. G. Baritiu in Sibiu.